

21-140-00922

***Naše práva a budúcnosť "Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín"***

**Ternipe - združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v
Maďarsku**

(Záhradná 414, 980 42 Rimavská Seč Telefón: 0918 741 045

www.ternipe.sk)

**Odborný garant: Dr. habil. PaedDr. Žofia Bárcziová, PhD., Dekanka Fakulty
Stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre**

Ternipe – združenie pre rómsku mládež na Slovensku a v Maďarsku

(Záhradná 414, 980 42 Rimavská Seč)

Ternipe od svojho založenia tvrdí, že „Vtedy môžeme spraviť veľké veci, keď každý prinesie do tímu svoju pravdu a rozprávame sa o tom!”

Naše občianske združenie bolo založené v roku 2007. Založili ho vtedy ešte absolventi vysokých škôl, ktorí študovali hlavne pedagogiku. Dnes členovia OZ pracujú na materských, základných a na stredných školách.

Program Tanoda

- Od roku 2008 do roku 2016 sme implementovali veľmi úspešný program z Maďarskej republiky, program Tanoda (Doučovacie centrum) prvýkrát na Slovensku. Kvôli tomuto programu naše občianske združenie v roku 2014 bol nominovaný na Gypsy Spirit v kategórii osobnosť do prvej trojky ocenenia.
- Program Tanoda sa zaoberala s žiakmi v ďalších školských rokoch:
- 2007/2008– 60 žiakov
- 2008/2009 – 80 žiakov
- 2010/2011 – 3 miesta: 109 žiakov
- 2012/2013 – 70 žiakov
- 2013/2014 – 75 žiakov
- 2014/2015 – 74 žiakov
- 2015/2016 – 85 žiakov

- Od roku 2008 do roku 2013 sme realizovali **Rómsky mentorský projekt** na Slovensku, kde sme pracovali na 15 školách na celom Slovensku. Pre žiakov na školách chodili prednášať o rómskej kultúre známe rómske osobnosti.

- Od roku 2017 do roku 2019 sme realizovali na Slovensku program **Erasmus+**, v ktorom sme vzdelávali učiteľov zo základných škôl o nových vyučovacích metódach. Tento projekt bol nominovaný na cenu Nívódíj v Erasmus+ v Maďarskej republike.

2021

- V tomto roku naše občianske združenie je partnerom **Roma Spirit**, ktorý už od roku 2009 vytvára multidisciplinárny priestor na podporu sociálnej súdržnosti, rozvoja interkultúrneho dialógu a elimináciu akýchkoľvek prejavov intolerancie. Za uplynulé ročníky bolo na ocenenie Roma Spirit nominovaných 1566 aktivít, projektov, organizácií a výnimočných osobností.

Späť na ročníky

- Budeme mať pilotný projekt na spustenie televízie pre maďarských hovoriacich Rómov na Slovensku. S názvom **MADROM**.

Projekt s názvom Naše práva a budúcnosť

- Zámerom projektu je zabezpečiť pre študentov vysokých škôl školenia v oblasti práv národnostných menšín a poukázať na možnosti ich aktívneho uplatnenia v každodennom živote.
- Hlavné projektové aktivity budú školenia a vzdelávacie aktivity pre vysokoškolských a stredoškolských študentov.
- Počas roku 2021 organizovať 5 školení pre študentov vysokých a stredných škôl v oblasti práv národnostných menšín.
- Počas trvania projektu vytvoriť sieť vysokoškolských a stredoškolských študentov z okresu Rimavská Sobota a Revúca, ktorí sú maďarsky hovoriaci Rómovia.
- Cieľovú skupinu budú tvoriť vysokoškolskí študenti z okresu Rimavská Sobota, Lučenec a Revúca.

- Výstupom projektu budú: Minimálne 6 krát dvojdnové školenie v oblasti práv národnostných menšín pre študentov vysokých a stredných škôl
- Zapojenie do projektu minimálne jedného odborníka z oblasti práv národnostných menšín.
- Získanie minimálne jedného mediálneho partnera, ktorý bude bezplatne propagovať náš projekt a súvisiace aktivity

- Prezentácia projektu na 2 stredných školách v okrese Rimavská Sobota a Revúca, Lučenec (2. a 3. ročník - 100 ľudí)
- Prezentácia projektu na 2 základných školách v okrese Rimavská Sobota a Revúca, Lučenec (8. a 9. ročník - 150 ľudí).
- Vytvorenie brožúry z prezentácií študentov z vysokých a stredných škôl.

Hlavné projektové aktivity budú školenia a vzdelávacie aktivity pre vysokoškolských študentov. Naše ciele by boli, aby sme našim vysokoškolským a stredoškolským študentom naučili:

Práva národnostných menšín a etnických skupín z Ústavy Slovenskej republiky, ktorá hovorí v článku 34 odsek 2: *Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj*

a, právo na vzdelanie v ich jazyku,

b, právo používať ich jazyk v úradnom styku,

c, právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.

Tieto prezentácie na školenia by pripravili vysokoškolský študenti, ktorý by medzi sebou rozdelili jednotlivé témy.

Tieto témy by boli:

- Právo na sebaurčenia národa
- Práva na vzdelanie
- Právo na jazyk
- Právo na používanie jazyka v úradnom styku
- Národnosti na Slovensku
- Pracovné práva

Naše práva a budoucnost'

Národnosti na Slovensku

Čo je národnosť?

Národnosť tvoria ľudia žijúci na určitom území, hovoriaci jedným jazykom a sú príslušníkmi určitého etnika, ktoré vzniklo splynutím príbuzných rodov a kmeňov.

Na Slovensku žijú viaceré národnosti v menšine, z ktorých podľa získaných údajov sčítanie obyvateľstva v roku 2011 národnostné menšiny mali nasledovné počty príslušníkov:

Maďari

- Maďari sú najväčšia národnostná menšina na Slovensku. Pri Sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 sa k maďarskej národnosti prihlásilo 458 467 osôb (8,5 % obyvateľstva) a k maďarčine ako k materinskému jazyku 508 714 osôb (9,4% obyvateľstva).

Rómovia

- Predkovia dnešných Rómov sa pochádzajú z Indie. V 13-15. storočí v jednotlivých skupinách putovali na európsky kontinent.
- V roku 2011 k rómskej národnosti sa prihlásilo 105 738 obyvateľov (2,0 %).

Rusíni

- Rusíni (zriedkavo Rusnaci, Rusňáci, Rusnáci; najmä v historických kontextoch aj Rut(h)éni) sú najzápadnejšia vetva východných Slovanov žijúca na severovýchodnom Slovensku.
- 33 482 členov obyvateľstva (0,6 %) prihlásilo sa k tejto národnostnej menšiny.

Česi

- Česi na území Slovenska sú národnostná menšina žijúca rozptýlene po celom území Slovenska (koncentrujú sa najmä do veľkých miest a okresov susediacich s Českom).
- V roku 2011 sa k nej prihlásilo 30 367 obyvateľov, čo predstavovalo 0,56 % celkovej populácie Slovenska.

Ukrajinci

- Ukrajinci patria spolu s Bielorusmi a Rusmi do skupiny východoslovanských národov, žijúcich najmä na Ukrajine a v nástupníckych štátoch bývalého Sovietskeho zväzu.
- K Ukrajincom sa prihlásilo 7 430 ľudí (0,1 %).

Nemci

- Väčšina Nemcov žije v strednej Európe a hovorí po nemecky, väčšinou germánskeho pôvodu.
- 4690 ľudí (% 0,1 %) sa prihlásilo k Nemcom.

Moravania

- Moravania (v starom maďarskom mene Marótok) sú skupinou Slovanov. V Českej republike tvoria väčšinu na presne vymedzenom území s rozlohou asi 22 300 km².
- Za Moravanov sa hlásilo 3286 ľudí (0,1 %).

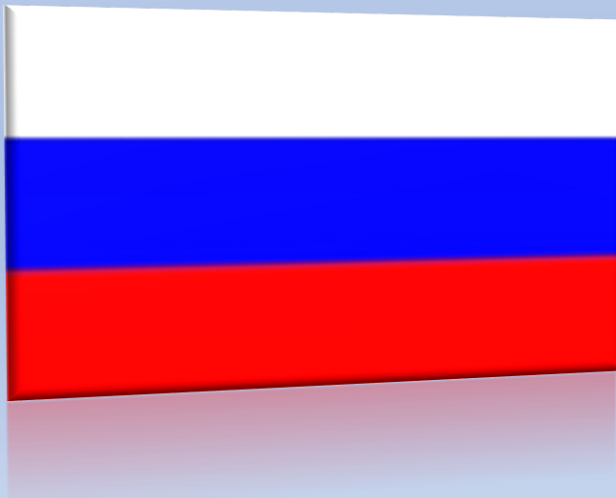
Poliaci

- Väčšina Poliakov je skupina západných Slovanov žijúcich v strednej Európe, najmä v Poľsku.
- K Poliakom sa prihlásilo 3 084 ľudí (0,1 %).

Rusi

- Rusi s Ukrajincami a Belorusmi patria medzi Východnými Slovanmi. V prvom rade žijú v Rusku a v okolitých štátoch.
- V roku 2011 prihlásilo sa k uvedenej národnosti 1997 ľudí.

Bulhari

- Bulhari žijú vo Východnej Európe a na Balkánskom polostrove a používajú bulharský jazyk. V Bulharsku a v okolitých štátoch sú považovaní za domorodcov.
- V roku 2011 žilo na Slovensku 1051 Bulharov.

Chorváti

- Chorváti patria medzi juhoslovanské národy, ktoré žijú najmä v Chorvátsku, Bosne a Hercegovine a v okolitých štátoch.
- 1022 ľudí sa považovalo za Chorvátov.

Srbi

- Srbi sú tiež Juhoslovania, žijú v strede Balkánskeho polostrova, najmä v Srbsku.
- Na Slovensku v roku 2011 žilo 698 Srbov.

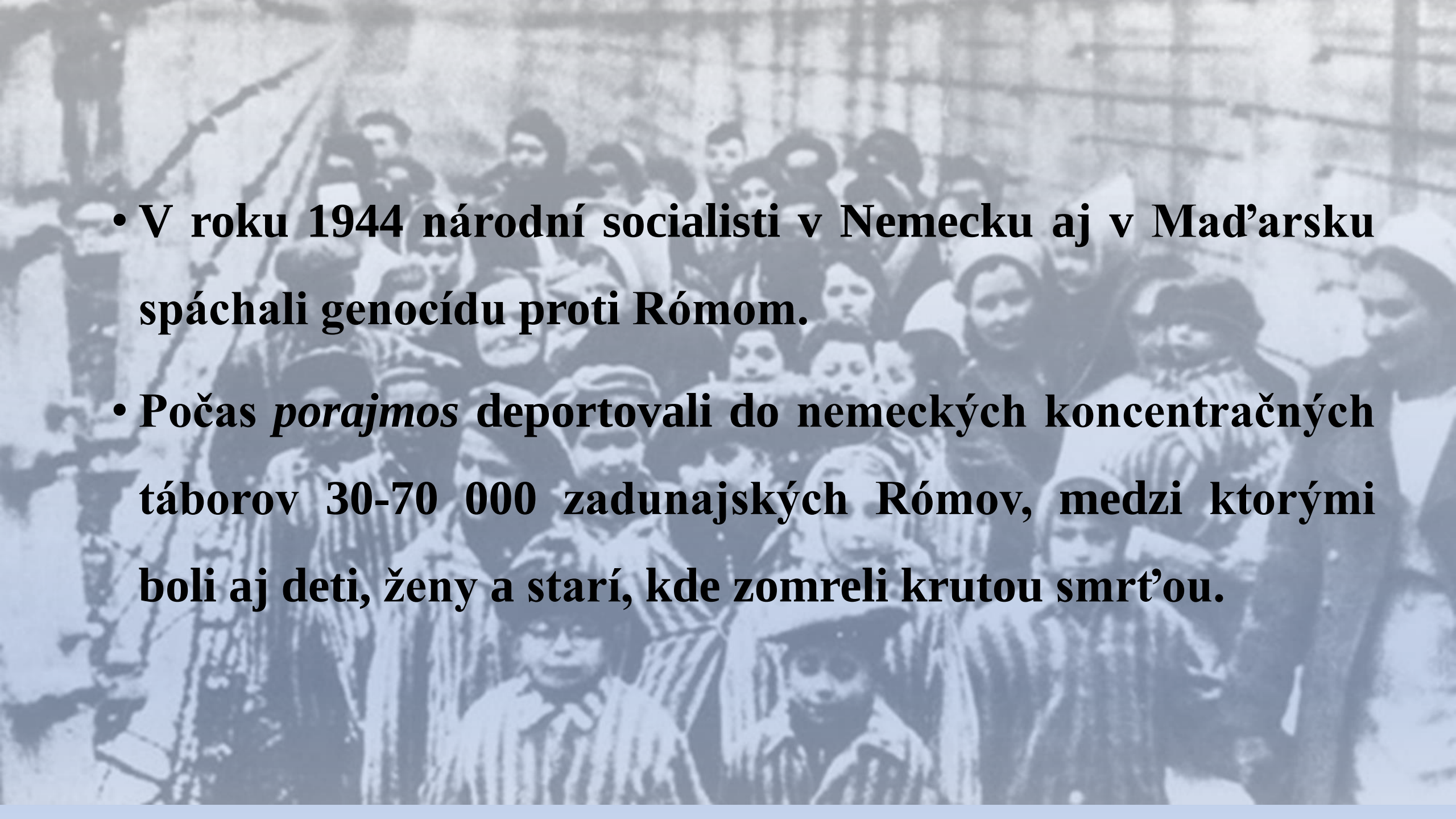
Židia

- Židia sú staroveký národ, ktorý pochádza z oblasti Blízkeho východu. Sú nazývaní tiež ako Izrael alebo Synovia Izraela, Izraeliti, Hebrejci.
- Od roku 2011 žije na Slovensku 631 Židov.

Rómovia

- Rómovia pochádzajú z Indie. V druhej polovici 14. storočia prichádzali na Balkán.
- V 15. storočí Rómovia boli len ako tolerovaný národ tak v Maďarsku ako aj vo Východnej Európe.
- Pokúsili ich vytlačiť späť do strednej a východnej Európy. Nakoľko sa to z časti nepodarilo, prijali voči nim stále prísnejšie a krutejšie opatrenia.
- Až do 16. storočia sa v Maďarsku rómsky-nerómsky rozpor vážnejšie nevyskytol.

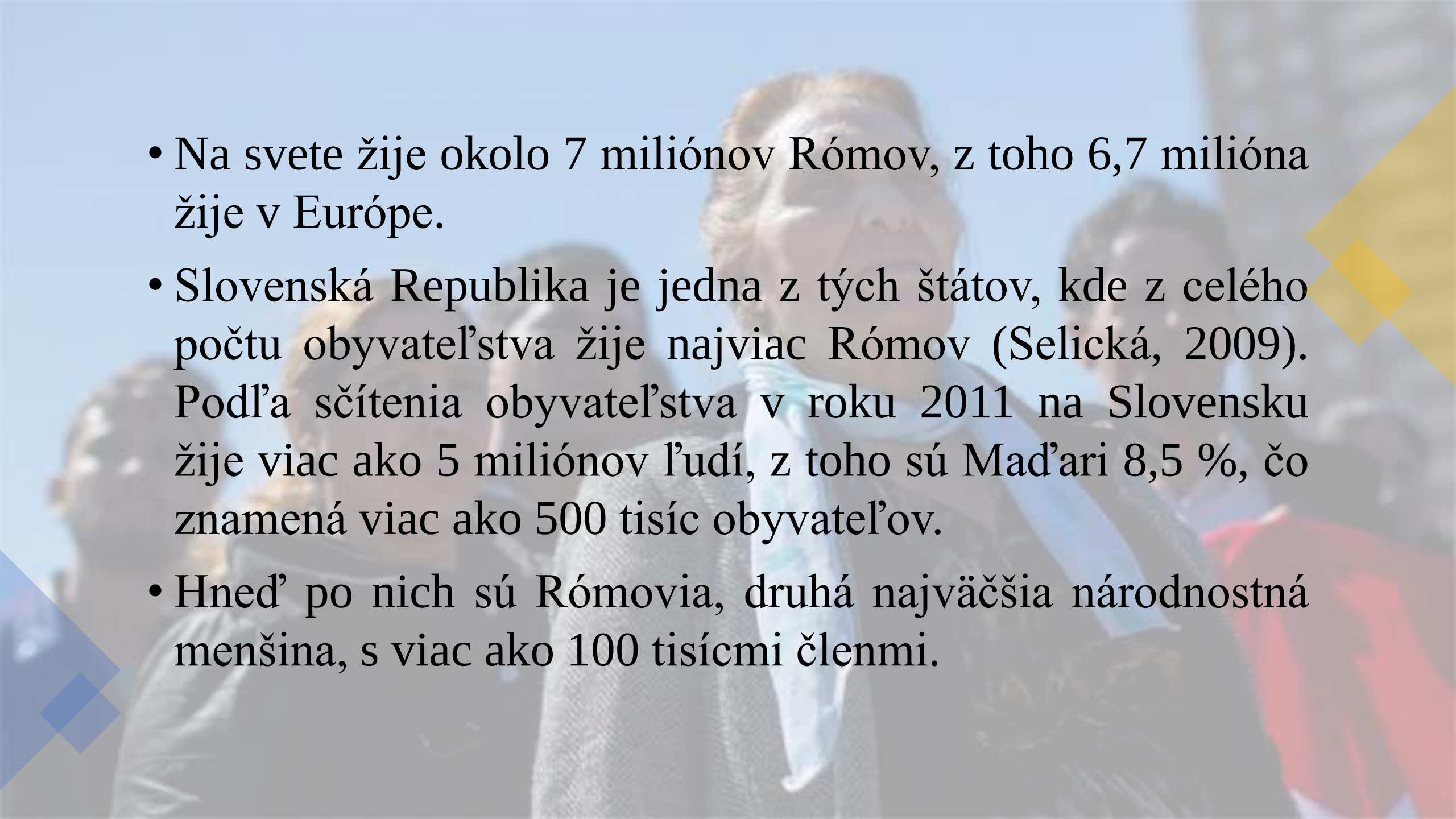
-
- V roku 1944 národní socialisti v Nemecku aj v Maďarsku spáchali genocídu proti Rómom.
 - Počas *porajmos* deportovali do nemeckých koncentračných táborov 30-70 000 zadunajských Rómov, medzi ktorými boli aj deti, ženy a starí, kde zomreli krutou smrťou.

- V 18. storočí Mária Terézia a Jozef II. vydali viaceré dekréty ohľadom usídlenia Rómov, čo úrady vynútili násilím a odstrašujúcimi trestami.
- Pre Rómov vyznačili osady v hraniciach dedín, kde žili v chajdách.
- Ktorí tu zostali, od 18. storočia postupne prešli k používaniu maďarského jazyka.
- V 19. storočí maďarskí Rómovia pracovali vo väčšine v dedinských kováčskych dielňach.

Byť menšinou na Slovensku...

- Rómska a maďarská národnostná menšina sú v podobnej situácii, lebo obidve sú menšiny a žijú na území Slovenska, čo znamená, že platia pre nich tie isté legislatívy.
- Rozdiel je v tom, že Maďari majú silnú národnú identitu a pud na zachovanie materinského jazyka, vzdelávanie v materinskom jazyku a starostlivosť o kultúru.
- Preto udržiavajú maďarské školy, chránia svoj jazyk, sú prítomní v politike, vykonávajú výskumy a disponujú s vážnou intelektuálnou vrstvou spoločenstva.

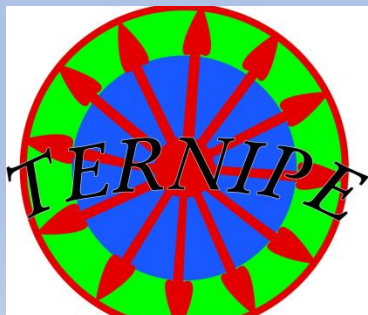
-
- Na svete žije okolo 7 miliónov Rómov, z toho 6,7 milióna žije v Európe.
 - Slovenská Republika je jedna z tých štátov, kde z celého počtu obyvateľstva žije najviac Rómov (Selická, 2009). Podľa sčítania obyvateľstva v roku 2011 na Slovensku žije viac ako 5 miliónov ľudí, z toho sú Maďari 8,5 %, čo znamená viac ako 500 tisíc obyvateľov.
 - Hneď po nich sú Rómovia, druhá najväčšia národnostná menšina, s viac ako 100 tisícmi členmi.

Maďarskí Rómovia na Slovensku

- Ich integrácia do slovenského spoločenstva je takmer nemožná, lebo sú v dvojnásobnej menšinovej nevýhode kvôli ich maďarskému materinskému jazyku a vonkajším osobnostným znakom. No napriek tomu, že ich jazyk a čiastočne aj kultúra je spoločná, ani maďarská menšina ich neuznáva ako seberovného partnera v boji za zachovanie svojej identity.
- Fakt, že Maďari a Rómovia sa delia o spoločnú reč, nestačí na to, aby sa spájali tieto dve menšinové skupiny. Ani spoločný jazyk nie je schopný preklenúť rozdiely medzi spôsobom života a mentalitou.

- Riešenie rómskej otázky na štátnej úrovni sa koná najmä s podporami a dávkami. Avšak to nie je celkové riešenie, lebo dôvodom problematiky nie je len chudoba rómskej komunity, ale aj vylučovanie zo spoločnosti, predsudky, diskriminácia a nedostatok vedomostí o základných sociálnych normách.
- Občianske združenie Ternipe pomáha uplatniť sa maďarským Rómom v Rimavskej Seči a v okolí s programom Tanoda. So sídlom v Prešove funguje rómsky vzdelávací program ROCEPO. Aj Slovensko je členom Nadácie Rómskeho vzdelávacieho fondu (REF – Roma Education Fund), ktorým cieľom je priblížiť skupiny menšín a majorít cez vzdelávanie.

Slovenskí Rómovia

- Presný počet Rómov na Slovensku nevieme, lebo časť Rómov sa počas sčítania obyvateľstva prihlásilo k národnosti Slovákov alebo Maďarov. Aj ich materinský jazyk je jeden z tých dvoch jazykov.
- V nasledovnej tabuľke vidíme počet Rómov vo všetkých krajoch v roku 2011.

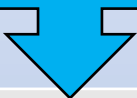
	Kraj	Počet obyvateľov (2011)	Počet Rómov (2011)
1.	Bratislavský	602 436	767 (0,1%)
2.	Trnavský	554 741	3048 (0,5%)
3.	Trenčiansky	594 328	574 (0,1%)
4.	Nitriansky	689 867	3987 (0,6%)
5.	Žilinský	688 851	2264 (0,3%)
6.	Banskobystrický	660 563	15 525 (2,4%)
7.	Prešovský	814 527	43 097 (5,3%)
8.	Košický	791 723	36 476 (4,6%)

Čo sú ľudské práva?

- Ľudské práva možno charakterizovať ako základné práva a slobody, ktoré patria každému človeku od narodenia bez ohľadu na jeho rasu, pohlavie, etnickú, národnostnú alebo štátnu príslušnosť. Sú neodňateľné (nikoho nemožno týchto práv pozbaviť), nescudziteľné (nemožno ich previesť na iného), nepremlčateľné (nepodliehajú premlčaniu, a teda ich trvanie je počas života človeka časovo neobmedzené) a nezrušiteľné (existujú nezávisle od vôle zákonodarcu, ktorý ich uznáva, ale nemôže ich zrušiť).

Práva žien

Definícia:

Všeobecná deklarácia ľudských práv potvrdzuje zásadu neprípustnosti diskriminácie a vyhlasuje, že všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní, pokiaľ ide o dôstojnosť a práva, a že každý má nárok na všetky práva a slobody, ktoré sú v nej zakotvené, bez akéhokoľvek rozdielu vrátane rozdielu založeného na pohlaví, konštatujúc, že štáty, zmluvné strany medzinárodných paktov o ľudských právach majú povinnosť zabezpečiť rovnoprávnosť mužov a žien pri využívaní všetkých hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, občianskych a politických práv.

Historické pozadie

- Koncom 18. storočia si ženy uvedomili, že chcú mať nárok byť rovnocennými. Vývoj spoločnosti im umožnil, aby sa vzdelávali a tak sa stali spisovateľkami, umelkyňami.
- V roku 1792 Mary Wollstonecraftová napísala svoju knihu *Ospravedlnenie práv ženy*. Presadzovala predovšetkým právo žien na vzdelanie. Verila, že výchovou príde emancipácia.
- Podľa názoru viktoriánskej éry žena bola dobrým anjelom muža s rolou manželky a matky.
- Ženy začali žiadať o svoje práva a tak sa zrodil zákon o práve k svojim deťom a vlastníckemu majetku.
- Každému bolo zrejmé, že najdôležitejšie bolo pre nich voľebné právo.

- Rovnocennosť rodov znamená, že ženy a muži sú vo verejnom a súkromnom živote adekvátne prítomní, identicky zmocnení a rovnocenne zamestnávaní.
- Cieľom v boji za rovnocennosť je podpora spoločenskej zodpovednosti oboch pohlaví.
- Teoretické odbory, ktoré skúmajú vzťahy pohlavia sa prispôsobujú k typom, oblastiam a nástrojom diskriminácie na základe pohlavia (napr. feministická právna veda).
- Prítomnosť a miera diskriminácie žien skúmajú v každej takej sfére života, kde kontakty a vzťahy žien a mužov to odvodňujú.

Vznik práv žien v judikatúre

- Otázka definície situácie žien pochádza ešte zo Starovekého Grécka.
- Aj Platón a Aristoteles skúmali, aké role zaplnili ženy v spoločnosti. Ich diela sú opísané ako protiženské.
- Avšak aj v antickom gréckom myslení sa objavili také tézy, ktoré neskôr dostali priestor, ako napríklad rozlišovanie medzi verejným a súkromným životom, rodová rovnosť a dominancia nad ženami.
- Pre ženy z nižších vrstiev znamenalo manželstvo zotrvanie na mieste a starostlivosť o domácnosť ako istý druh úloh, ktoré si zachovávali v súkromnej sfére. Ženy boli jednoznačne v podriadenom postavení. Muž uplatňuje nad ženou rovnakú moc ako kedysi jeho otec a okrem toho pravdepodobne mal aj sexuálne očakávania.

Korene dnešnej feministickej právnej teórie

- Z 18., 19. storočia a zo začiatku 20. storočia sa konali feministické kampane za zrušenie diskriminačných zákonov, ktoré ženám bránili stať sa plnohodnotnými účastníkmi komunitného života, sú pôvodom súčasného feministického myslenia. Feminizmus bol v tom čase občianskym hnutím požadujúcim rovnosť žien.
- Trend kritickej právnej teórie vzniknutý v Spojených štátoch v 60-70. rokoch a feministická judikatúra v ňom predstavovali výzvu pre tradičnú právnu teóriu. Funkciou tradičných právnych teórií je podľa predstaviteľov trendu chrániť záujmy tých, ktorí sú pri moci, pred tými bez moci, ktorí žijú v legitímnej ilúzii, že mocenské nerovnosti existujú len v určitom neutrálnom racionálnom zmysle.

Existuje veľa otázok o rovnosti. Napríklad, odkiaľ pochádzajú dlhotrvajúce nerovnosti v práve alebo prečo sú (z feministickej perspektívy) spoločnosť a právo odrazom mužskej moci a sily. Jedným z cieľov trendu je vypracovať teoretický základ, z ktorého je možné presadzovať reformy.

♂ Otázka pohlavia ♀

- Čo je to žena? Na tú otázku Simone de Beauvoire odpovedá tak vo svojej knihe *Druhé pohlavie*: „A ona je len tým, čím ju chce mať muž; preto sa o nej hovorí ako o ‚pohlaví‘, čím sa chce povedať, že ju muž pokladá za bytosť obdarenú pohlavím: preňho je pohlavím, a teda je ním absolútne. Žena sa určuje a diferencuje svojím vzťahom k mužovi, a nie muž vzťahom k žene; žena je nepodstatná proti podstatnému. On je subjekt, on je Absolútne. Ona je to Druhé“.
- Ale Beauvoire hovorí, že ženou sa nerodí, ale sa ňou stáva. O tejto úlohe nerozhodujú biologické, ekonomické alebo psychologické faktory, ale civilizácia.
- Žena je definovaná ako sociálne vytvorená osoba, odlišná od muža. V jazyku sa javí ako opačný pár muža: „iná“, „slabšia“, ktorú možno definovať iba vo vzťahu k silnému mužovi.
- Radikálne feministky kritizovali za to, že najviac zastupujú záujmy žien bielej pleti zo strednej triedy.

Práva detí

- Deklarácia práv dieťaťa ako dokument na ochranu dieťaťa, ktorú prijala OSN v roku 1959, obsahuje desať základných morálnych princípov potvrdzujúcich, že „ľudstvo je povinné dať dieťaťu to najlepšie, čo má.“ Roku 1979 v medzinárodnom roku dieťaťa sa začali práce na dohovore o právach dieťaťa, ktorý predstavuje historickú dohodu štátov, a preto má širokú podporu. V roku 1990 pristúpila k nemu aj Slovenská republika.

Desať základných práv dieťaťa

1. Dieťaťu náležia všetky práva uvedené v deklarácii

- Na tieto práva majú nárok všetky deti bez jedinej výnimky, bez rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, reči, náboženstva, politického alebo iného spoločenského postavenia, či už dieťať samého alebo jeho rodiny. K dieťaťu sa treba správať ako k seberovnému.

2. Dieťa má osobitné právo na telesný a duchovný rast

- Dieťaťu sa má dostať zvláštnej ochrany a treba mu zákonmi a inými prostriedkami zabezpečiť, aby sa v slobodných a dôstojných podmienkach zdravým a normálnym spôsobom vyvíjalo telesne, duševne, mravne, duchovne a sociálne

7. Dieťa má právo zadarmo chodiť do školy

- Možnosť rozvíjať sa. Rodičia majú osobitnú zodpovednosť za vzdelávanie a výchovu dieťaťa.
- Dieťa má nárok na vzdelanie, ktoré má byť bezplatné a povinné, aspoň na základnom stupni.

8. Dieťa má právo vždy byť medzi prvými, komu treba pomôcť

- Každému dieťaťu treba poskytovať pomoc a ochranu, a to nielen v najťažších chvíľach života, lebo od detí závisí budúcnosť sveta.

9. Dieťa má právo na ochranu proti krutosti a zneužívaniu

- Nesmie pracovať, kým nedosiahne určený minimálny vek.
- Dieťa má byť chránené pred všetkými formami zanedbávania, krutosti a využívania.

10. Dieťa treba učiť mieru, tolerancii a priateľstvu voči všetkým ľuďom

- Dieťa treba chrániť pred pôsobením, ktoré môže podnecovať rasovú, náboženskú alebo akúkoľvek inú formu diskriminácie.

Okrem týchto základných práv majú deti ešte ďalšie práva

- Právo na pomoc a ochranu, právo na bezpečie, právo na vývoj, na hru, prázdniny, na kultúrne aktivity, na slobodný prejav, právo na spravodlivosť, na súkromie, právo na slobodu zhromažďovania sa.

- Každé dieťa, nech by žilo kdekoľvek, má právo vyrastať v podmienkach dôstojných človeka.

Práva na vzdelanie

- V Európe pred 18. storočím bolo vzdelanie dostupné len pre bohatých, vyššie vrstvy, rodičov a cirkvi. Verejnou záležitosťou sa stalo až počas francúzskej a americkej revolúcie. Hlavnou myšlienkou reforiem bolo, že štát, ak sa aktívne zapojí do vzdelávania a môže ho pomôcť sprístupniť. Žiadna z revolúcií však o tom nehovorila jasne, keďže podľa vtedajšieho spracovania slobody bolo prvoradou úlohou rodičov vychovávať a vzdelávať svoje deti, čiže štát nemohol do tejto oblasti priamo zasahovať. Čoskoro zákony nariaďovali rodičom posielat' deti do školy a zákon určoval, koľko hodín denne môže dieťa pracovať. Čoskoro sa štátna starostlivosť rozšírila na definovanie učebných osnov a stanovenie minimálnych vzdelávacích požiadaviek.

- V prvej polovici 19. storočia mal štát za úlohu znížiť vplyv katolíckej cirkvi na školstvo, keďže predtým len cirkev disponovala intelektuálnymi a materiálnymi prostriedkami na vytvorenie dobre fungujúceho školstva. V druhej polovici 19. storočia začali právo na vzdelanie uznávať národné parlamenty.
- Paulskirchenverfassung, prijatá v roku 1849, ústava Nemeckej ríše, obsahovala aj právo na vzdelanie (články 152 až 158), ktoré sa stalo štátnou úlohou. Ústava uznávala právo chudobných na bezplatné vzdelanie, hoci nešpecifikovala, aké úlohy by mal na to štát plniť. Ústava tiež uznala právo rodičov zakladať školy alebo vzdelávať svoje deti doma a zaručila slobodu vedy a vyučovania.
- V 19. storočí sa objavil a rozšíril ďalší názor, že prvoradou úlohou štátu je zabezpečiť hospodársky a sociálny blahobyt komunity. Jednotlivci majú podľa nej právo na niektoré základné sociálne služby vrátane vzdelávania a je povinnosťou štátu, aby ich poskytoval. Tento názor bol zakotvený v sovietskej ústave z roku 1936, ktorá obsahovala nielen právo na vzdelanie, ale aj povinnosť štátu poskytovať vzdelanie. Sovietska ústava zaručovala bezplatné a povinné vzdelanie na všetkých úrovniach so štátnymi štipendiami a odbornou prípravou.

Článok 14 - Právo na vzdelanie

1. Každý má právo na vzdelanie a na prístup k odbornému a ďalšiemu vzdelávaniu.
2. Toto právo zahŕňa možnosť bezplatnej povinnej školskej dochádzky.
3. Sloboda zakladať vzdelávacie inštitúcie za predpokladu dodržiavania demokratických zásad a právo rodičov zabezpečiť vzdelanie a výchovu svojich detí v zhode s ich náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením sa rešpektuje v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.

Právo na vzdelávanie

- Právo na vzdelávanie je jedným zo základných ľudských práv. Zákon poskytuje bezplatné a povinné základné vzdelanie, všeobecné stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie pre všetkých a základné vzdelanie pre tých, ktorí predčasne ukončili základné vzdelanie.
- Okrem prístupu k vzdelaniu právo na vzdelanie vylučuje akúkoľvek diskrimináciu vo vzdelávaní a zahŕňa stanovenie vzdelávacích požiadaviek a očakávaní a určitú finančnú podporu pre tých, ktorí sú zapojení do vzdelávania. Právo na vzdelávanie, okrem toho, že je základným právom, je nevyhnutnou podmienkou a prostriedkom presadzovania iných ľudských práv.

- Tento výklad vzdelávania bol prijatý v roku 1974 odporúčaním UNESCO o vzdelávaní a medzinárodnom porozumení, v ktorom sa uvádzalo:
- „Vzdelanie musí smerovať k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám. Musí podporovať porozumenie, znášanlivosť a priateľstvo medzi všetkými národmi, rasovými a náboženskými skupinami, ako aj aktivity Organizácie Spojených národov na zachovanie mieru.“
- Kultúrou v najširšom slova zmysle však môže byť každá ľudská činnosť, prostredníctvom ktorej daná skupina odovzdáva svojim potomkom vedomosti, schopnosti a morálne hodnoty, ktoré majú jej členovia a ktorá skupine umožňuje prežiť. Širší výklad kultúry zahŕňa okrem formálneho vzdelávania všetky poznatky, ktoré jedna generácia odovzdáva ďalšej generácii o každodennom živote, sociálnych, kultúrnych, duchovných a filozofických hodnotách spoločnosti.

Podmienky školského systému IR:

- ***HUMANIZMUS*** - Vo vzdelávacích inštitúciách sa im dostáva humánneho zaobchádzania s jednotlivcami bez ťažkých fyzických trestov a ponižovaniu.
- ***DEMOKRACIA*** - Každý má možnosť navštevovať vzdelávacie inštitúcie podľa veku, schopnosti bez ohľadu na jeho vlastnosti a možnosti, bez ohľadu na pôvod jedinca, pohlavie či národnosti a jeho náboženstva.
- ***PLURALIZMUS*** - Rodičia a jednotlivci majú možnosť vybrať si, ktorú škôlku alebo školu budú navštevovať, aké vzdelanie dostávajú – napr. verejné, cirkevné, súkromné, tradičné.

Školský zákon - 2008

- Prvá časť: Všeobecné ustanovenia
- Druhá časť: Výchova a vzdelávanie
 - Tretia časť: Sústava škôl
- Štvrtá časť: Formy organizácie výchovy a vzdelávania, hodnotenie a klasifikácia výchovy a vzdelávania
 - Piata časť: Príjmanie na výchovu a vzdelávanie

Podmienky školského systému

- ***EKONOMICKÁ*** - Čím lepšia, čím vyššia je úroveň a ekonomická úroveň krajiny, tým stabilnejšia, tým viac peňazí školstvo dostáva, pretože štát môže rozdeľovať viac peňazí do určitých oblastí - napr. školstvo, zdravotníctvo, kultúra.
- ***DEMOGRAFICKÁ*** - Úbytok / prírastok obyvateľstva závisí od demografickej krivky - ako sa jednotlivé vzdelávacie inštitúcie zatvárajú, zlučujú, otvárajú nové.
- ***KULTÚRNE*** - Vzdelávacie inštitúcie sprostredkujú kultúru danej krajiny - napr. spomienka - zahŕňa aj vzdelávanie národností a cirkevné školy, materské školy s prihliadnutím na regionálne podmienky z hľadiska špecializácie.
- ***POLITICKÉ*** - Poslanci parlamentu a vlády schvaľujú niektoré zákony, ktoré ovplyvňujú chod vzdelávacích inštitúcií, napr. školstvo, školský zákon, vyhlášky.

MATERSKÉ ŠKOLY:

- Ide o prvý stupeň školského systému, ktorý poskytuje predprimárne vzdelávanie.
- Ide o predškolskú inštitúciu s týmito úlohami: v komplexnej-fyzickej, duševnej, rozumovej, morálnej starostlivosti o dieťa predškolského veku - starostlivosť.
- Zabezpečenie zdravého vývoja dieťaťa. Doplnenie rodinnej výchovy – NIE ako NÁHRADA.

Funkcie škôlok:

- Výchovno-vzdelávacia funkcia - MŠ zabezpečuje výchovu, vzdelávanie, prax - je dobré, ak spolu s rodinou.
- Kultúrna a socializačná funkcia - znamená sociálnu integráciu dieťaťa a rozvoj osvojovania si kultúrnych a hygienických návykov - pozdrav, poďakovanie.
- Kompenzačná funkcia - škôlka sa snaží uspokojiť rozdiely medzi deťmi, keďže do škôlky prichádzajú z rôznych rodín, čo je veľmi dôležité aj z psychologického hľadiska.
- Preventívna funkcia - škôlka pomáha predchádzať niektorým chybám vo výchove/vývoji, ak môžu mať škodlivý vplyv na deti - napr. chybné držanie tela.

ZÁKLADNÉ ŠKOLY:

- Jeho úlohou je zabezpečovať socializáciu, výchovu a vzdelávanie, ďalší emocionálny rozvoj žiakov, odovzdávanie nových vedeckých poznatkov a poskytovanie všeobecného základného vzdelania.
- Štruktúra:
- Nižšie ročníky- 1-4. trieda
- Vyššie ročníky - 5-9. trieda
- Základné školy môžu byť štátne, súkromné, cirkevné.

STREDNÉ ŠKOLY:

- Cieľ: pripraviť študentov na povolanie / ďalšie štúdium.
- Poskytujú úplné stredné odborné vzdelanie - napr.: stredné odborné školy pedagogické, stredné zdravotnícke školy atď.
- Ponúkajú stredoškolské vzdelanie – nekončia maturitou, ale odbornou skúškou.
- Poskytujú úplné stredoškolské vzdelanie, ako sú gymnáziá.

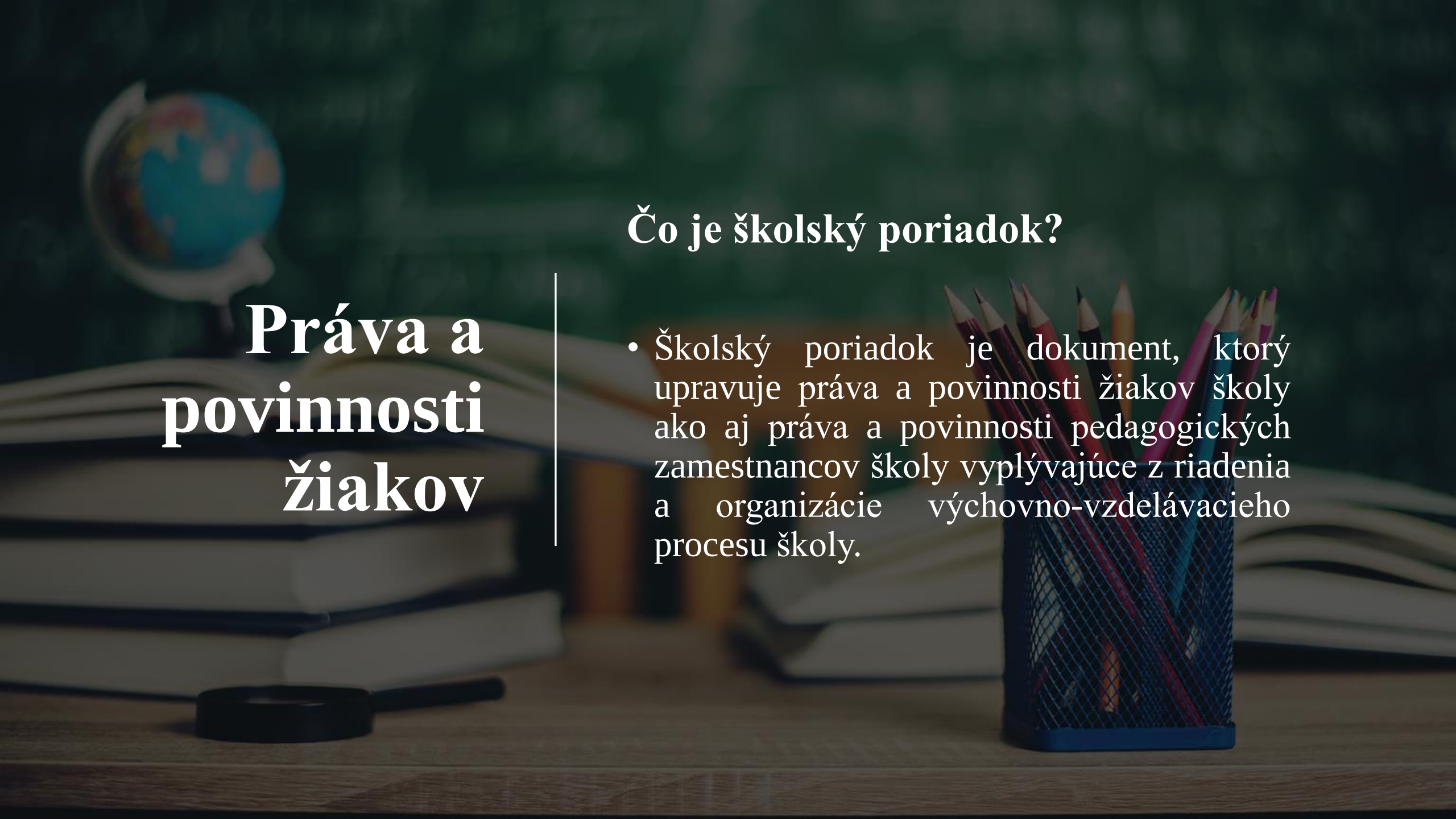
- **DRUHY STREDNÝCH ŠKÔL:** gymnáziá, stredné odborné školy, konzervatóriá. Z hľadiska spravovania sú verejné, súkromné, cirkevné.
- **Gymnáziá:**
 - Poskytujú úplné stredné všeobecné vzdelanie. Pripravujú študentov na ďalšie štúdium — najmä na vysokú školu.
 - Môžu byť štvorročné, päťročné alebo osemročné a všeobecné, bilingválne alebo športové.
- **Stredné odborné školy:**
 - nižšie stredné odborné vzdelanie (nižšie sekundárne) – štúdium trvá spravidla dva roky na strednej odbornej škole alebo odbornom učilišti a ukončuje sa záverečnou skúškou. Vo vybraných odboroch je dokladom aj výučný list.
 - stredné odborné vzdelanie (sekundárne) – štúdium trvá najmenej tri a najviac štyri roky v strednej odbornej škole a ukončuje sa záverečnou skúškou. Dokladom o získanej kvalifikácii je výučný list.
 - úplné stredné odborné vzdelanie (vyššie sekundárne) – štúdium trvá najmenej štyri a najviac päť rokov a ukončuje sa maturitnou skúškou. Dokladom o získanom stupni vzdelania je vysvedčenie o maturitnej skúške. V študijných odboroch môže byť dokladom o získanej kvalifikácii aj výučný list.

- **Konzervatóriá:**

- Sú založené pre talentovaných jednotlivcov (spev, tanec, hudba).
- Žiak po ukončení štvrtého ročníka vykoná maturitnú skúšku a po ukončení šiesteho ročníka vykoná absolventsú skúšku.

VYSOKÉ ŠKOLY / UNIVERZITY:

- Poskytujú najvyšší stupeň vzdelania. Ďalšie vzdelávanie je možné pre každého s maturitou.
- Formy vysokoškolského vzdelávania: denná, externá a kombinovaná.
- Po skončení 3. roku štúdia a po absolvovaní záverečnej skúšky a obhajoby bakalárskej práce získajú titul Bc. (prvý stupeň štúdia).
- Pokračovaním druhého stupňa, ktorý trvá 2 roky, sa končí štátnou skúškou (Magisterské štúdium - Mgr., Inžinierske štúdium - Ing.).

Práva a povinnosti žiakov

Čo je školský poriadok?

- Školský poriadok je dokument, ktorý upravuje práva a povinnosti žiakov školy ako aj práva a povinnosti pedagogických zamestnancov školy vyplývajúce z riadenia a organizácie výchovno-vzdelávacieho procesu školy.

Žiak má právo na:

a) rovnoprávny prístup ku vzdelávaniu,

b) bezplatné vzdelanie v základných školách a v stredných školách,

c) bezplatné vzdelanie pre päťročné deti pred začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky v materských školách,

d) vzdelanie v štátnom jazyku a materinskom jazyku v rozsahu ustanovenom týmto zákonom,

e) individuálny prístup rešpektujúci jeho schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom týmto zákonom,

f) bezplatné zapožičiavanie učebníc a učebných textov na povinné vyučovacie predmety,

g) úctu k jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnostnej a etnickej príslušnosti,

h) poskytovanie poradenstva a služieb spojených s výchovou a vzdelávaním,

Žiak má právo na:

i) výchovu a vzdelávanie v bezpečnom a hygienicky vyhovujúcom prostredí,

j) organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygieny,

k) úctu k svojej osobe a na zabezpečenie ochrany proti fyzickému, psychickému a sexuálnemu násiliu,

l) na slobodnú voľbu voliteľných a nepovinných predmetov v súlade so svojimi možnosťami, záujmami a záľubami v rozsahu ustanovenom vzdelávacím programom,

m) na informácie týkajúce sa jeho osoby a jeho výchovno-vzdelávacích výsledkov,

n) na individuálne vzdelávanie za podmienok ustanovených týmto zákonom podľa § 24,

o) náhradu škody, ktorá mu vznikla pri výchove a vzdelávaní alebo v priamej súvislosti s nimi; toto ustanovenie sa nevzťahuje na škodu podľa osobitného predpisu.

- Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo na výchovu a vzdelávanie s využitím špecifických foriem a metód, ktoré zodpovedajú jeho potrebám, a na vytvorenie nevyhnutných podmienok, ktoré túto výchovu a vzdelávanie umožňujú.

- Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo používať pri výchove a vzdelávaní špeciálne učebnice a špeciálne didaktické a kompenzačné pomôcky; nepočujúcim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na vzdelávanie s použitím posunkovej reči nepočujúcich ako ich prirodzeného komunikačného prostriedku; nevidiacim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie s použitím Braillovho písma; deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom náhradných spôsobov dorozumievania.

- Ďalej má právo na zrozumiteľný výklad učiva.
- Právo položiť otázku k danému učivu a dostať na ňu odpoveď.
- Žiak má právo na omyl.
- Právo na objektívne hodnotenie
- A právo na prestávku.

- V školstve by malo byť stredobodom záujmu dieťa a mladý človek a ich potreby. Mali by sa z nich vychovať zodpovední a rešpektujúci ľudia platní pre našu spoločnosť. Výchova a vzdelávanie k ľudským právam musí preto zahŕňať viac než len poskytovanie informácií.

- Musí predstavovať „komplexný celoživotný proces, ktorým sa jednotlivci na všetkých úrovniach rozvoja a všetkých spoločenských vrstiev učia rešpektovať dôstojnosť iných a ktorí si osvojujú spôsoby a metódy, akými možno tento rešpekt zabezpečiť

Cieľom výchovy a vzdelávania k ľudským právam v školách je osvojiť si vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré sú dôležité pre posilňovanie ľudskej dôstojnosti, participácie na živote demokratickej spoločnosti, v súlade s hodnotami, ako sú ľudské práva, rovnosť, pluralita a spravodlivosť.

Vypracovali:

- Bettina Lakatošová
- Šerešová Renáta
- Sabína Váradiová
 - Maroš Balog
- Balog Friderika
- Diana Csóková
- Andrea Bariová
- Chiara Botošová
- Beáta Bariová
- Adam Csonka
- Cynthia Ferkóová
 - Štefan Vavrek